

Medzinárodný vedecký seminár *Šľachta a jej identita. Zástoj aristokracie v živote slovenského etnika v stredoveku a novoveku v Čachticiach*

V dňoch 16. – 17. septembra 2025 sa v autentických priestoroch Draškovičovho kaštieľa v Čachticiach konal medzinárodný vedecký seminár na tému *Šľachta a jej identita. Zástoj aristokracie v živote slovenského etnika v stredoveku a novoveku*. Podujatie financované z prostriedkov rovnomeného grantu VEGA 1/0624/23 organizovala Katedra histórie Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave v spolupráci s Trenčianskym múzeom v Trenčíne. Jeho cieľom bolo prezentovať výsledky vedeckého výskumu odborníkov venujúcich sa problematike šľachty na Slovensku, ale i v širšom rámci Uhorského kráľovstva, ktorého bolo naše územie organickou súčasťou. Ved' na jeho živote a rozvoji sa významným spôsobom podieľali aj príslušníci tejto privilegovanej spoločenskej vrstvy. Aká bola ich identita, pôvod a korene? Aké boli vnútorné a vonkajšie prejavy tejto identity? Aký mali členovia nobility zástoj vo vtedajšej spoločnosti? Tieto a ďalšie otázky si kládli a odpovede na ne hľadali účastníci tohto seminára vo svojich príspevkoch. Seminár bol dvojdnový. Konal sa v utorok a stredu a odzneli na ňom príspevky dvanástich autorov, odborníkov zo Slovenska a Rumunska.

Prvý deň tohto podujatia otvoril svojou prednáškou Mgr. **Dominik Zužo** z Múzea Ludovíta Štúra v Modre. V príspevku s názvom *Členovia rodu Druget v úrade uhorského palatína* priblížil osudy a činy troch osobností tohto rodu pôvodom z Neapola, ktorého členovia prišli do Uhorska spolu s kráľom Karolom Róbertom. Ako druhý odznel príspevok doc. **Moniky Tihányiovej** z Katedry histórie FF TU v Trnave. Jej prednáška na tému *Stredoveký šľachtic na cestách za spravodlivosťou* a s podtitulom *K mobilite šľachty v súvislosti s riešením konfliktov súdnou cestou* mala za cieľ na príklade vybraných šľachticov prezentovať intenzitu a priebeh cestovania kvôli riešeniu súdnych sporov počas ich života. Nasledoval referát Mgr. **Miroslava Kotrhu**, poslucháča doktorandského štúdia na rovnakej katedre, *Analýza histórie rodu Súľovských podľa zachovaných listín*, v ktorom autor mapoval majetkové a rodinné pomery členov jedného z významných šľachtických rodov Trenčianskej stolice v období stredoveku, rodu Súľovských zo Súľova. Prof. **Miloš Marek**, ďalší zástupca organizátorskej inštitúcie, Katedry histórie FF TU v Trnave, v príspevku *Etnická identita šľachty skrytá v osobných menách alebo najstaršie šľachtické predikáty na Slovensku vo forme prídavných mien* si všimol adjektívne prímená (priezviská), ktoré sa od začiatku 15. storočia začínajú objavovať v prameňoch v úlohe šľachtických predikátov u príslušníkov šľachty na rôznych miestach Slovenska, najmä v jeho severnej a západnej časti. Sú dokladom slovenského pôvodu a slovenského povedomia ich nositeľov. Po prestávke pokračoval seminár ďalším blokom prednášok. Dr. **Zoltán Iusztin** z Múzea Banátu v Temešvári v príspevku *Francis of Haraszt* predstavil život jednej z významných postáv Uhorského kráľovstva na konci 15. a v 16. storočí severinského bána Františka z Harasztu, ktorého rodina sa prostredníctvom dcéry dostala aj na územie Slovenska (panstvo Levice). Dr. **Octavian Cristian Rogoza** z temešvárskej

Univerzity Vest predniesol príspevok s názvom *The Noble Residence of Mănăștur (Timiș County): Between Archaeological Evidence and Written Sources*. Autor v ňom predstavil syntézu interdisciplinárneho výskumu stredovekého šľachtického sídla v Mănășturu a osady Vinga v regióne Banátu. Po tomto „minibloku“ zahraničných hosťov pokračoval seminár prezentáciou doc. **Frederika Federmayera** z Katedry archívnictva a muzeológie FF UK v Bratislave. Autor v nej predstavil svoj referát nazvaný *Trojruža v heraldických znameniach hornouhorskej šľachty s podnázvom K problematike hľadania nových tém výskumu šľachtickej heraldiky*. Sústredil sa v ňom na pomerne málo skúmanú problematiku významu a symboliky jednotlivých heraldických znamení uhorskej šľachty a z nich na jedno z najrozšírenejších znamení uhorskej rodovej heraldiky – trojružu. Doc. Federmayer si všimol nielen formálne zobrazovanie heraldickej trojruže v erboch, ale aj proces jej rozšírenia a obľúbenosti v radoch šľachty. Po ňom nasledoval príspevok Mgr. **Martina Užoviča** zo Slovenského národného archívu v Bratislave s názvom *Dejiny šľachtického rodu Užovič z Peťovej*. Mgr. Užovič v ňom na základe údajov z elenchu uloženého v SNA poodhalil históriu šľachtického rodu, ktorý pochádzal z oblasti Chorvátska a jeho členovia sa v 15. storočí usadili na juhozápadnom Slovensku v osade Peťová. Týmto príspevkom a následnou diskusiou sa ukončila prednášková časť odborného programu prvého dňa seminára. Vystriedala ju poznávací časť v podobe návštevy tzv. Drugetovskej kúrie, jedného z viacerých šľachtických sídel v Čachticiach, ktorú na začiatku 17. storočia postavil Juraj Druget, manžel Kataríny Nádašdiovovej, ktorá bola dcérou známej čachtickej grófkyni Alžbety Bátorovovej. S návštevou kúrie bola spojená aj prehliadka príľahlých priestorov čachtického podzemia. Celé Čachtice sú totiž popretkávané sieťou podzemných tunelov a chodieb, ktoré boli vybudované v minulosti miestnym obyvateľstvom na rôzne účely. Na oboch lokalitách účastníkov seminára sprevádzal Ing. Miroslav Bitarovský, predseda občianskeho združenia Čachtické podzemie. Záver prvého dňa obstaralo občerstvenie spojené s ochutnávkou čachtických vín, pri ktorom sa mohli ďalej rozvíjať plodné diskusie na rôzne vedecké témy, či už tie spojené so šľachtou, alebo s miestom podujatia – Čachticami.

Druhý deň seminára sa začal prehliadkou samotných priestorov Draškovičovho kaštieľa, ktorý bol len nedávno zrekonštruovaný z prostriedkov rôznych európskych grantových programov a adaptovaný na múzeum s viacerými modernými expozíciami venovanými histórii Čachtíc, grófkyni Alžbete Bátorovovej, habánskej keramike, Rómom, spolku Tatrín, šľachtickým rodom v Čachticiach a tiež ukážke vybavenia šľachtických sídiel. Účastníkov seminára sprevádzala po expozíciách múzea historička Dr. Kristína Danková, zástupkyňa spoluorganizátora podujatia z Podjavorinského múzea v Novom Meste nad Váhom tvoriaceho súčasť Trenčianskeho múzea v Trenčíne. Prednáškovú časť druhého dňa odštartovala svojím príspevkom Dr. **Mária Letzová** z Katedry histórie FF TU, ktorá pútavým spôsobom prezentovala štúdiu *Dejiny rodu Listius a jeho zástoj v dejinách ranonovovekého Uhorska*. Autorka v ňom oboznámila prítomných poslucháčov s dejinami nie príliš známeho, no predsa významného šľachtického rodu Listiusovcov, ktorý pochádzal z Dolného Rakúska. Rod sa presťahoval do Sedmohradska a v 17. storočí sa prostredníctvom jeho ženskej členky dostal aj na Slovensko. Seminár

pokračoval príspevkom prof. **Márie Kohútovej**, emeritnej členky Katedry histórie FF TU a Historického ústavu SAV. Jej referát so stručným názvom *Barón z Hiadeľa* predstavil pomerne neznámu osobnosť baróna a kráľovského radcu Mateja Hedlyho z Hiadeľa vo Zvolenskej stolici, ktorý žil a pôsobil v 17. storočí. Doc. **Michal Franko** z Katedry histórie FF TU predniesol referát na tému *Albert Sasko-Těšínský a jeho pôsobenie v Bratislave*. Autor sa v ňom zamerával na osobnosť šľachtica, vojvodu Alberta Saského, ktorý pôsobil v Bratislave ako uhorský miestodržiteľ a významne ovplyvňoval politicko-spoločenský život mesta v druhej polovici 18. storočia. Odbornú časť semináru uzavrela svojím zaujímavým príspevkom Dr. **Lenka Pajer** s názvom *Uhorský odev: znaky, vplyvy, tradície*. Dr. Pajer sa v ňom pokúsila objasniť, ako vyzeral uhorský odev, či už mužský, alebo ženský, v priebehu vekov, aké vplyvy sa na jeho vizáži podpísali a ako sa prejavil v ľudových tradíciách, ktoré pretrvali podnes. Zaujímavosťou je, že priestory Draškovičovho kaštieľa, v ktorých sa konal seminár o šľachte na Slovensku a jej identite, boli ozdobené dielami tejto autorky. V rovnakej dobe tu totiž prebiehala výstava *Móda uhorskej šľachty*, ktorú táto odborníčka na históriu módy a odievania pripravila. Vedecké podujatie tak bolo vhodne zasadené do dobových reálií nielen svojimi autentickými, historickými priestormi, ale aj predmetmi z každodenného života doby minulej, odevmi a kostýmami aristokracie. Poznamenajme ešte, že príspevky, ktoré na seminári zazneli, budú publikované v nasledujúcich číslach časopisu Katedry histórie FF TU *Studia historica Tyrnaviensia*. Druhý deň podujatia uzavrel spoločný obed účastníkov seminára a pozvaných hostí. Plánovaná poobedňajšia exkurzia po čachtických pamiatkach (farskom Kostole sv. Ladislava, Kaplnke sv. Antona a Čachtickom hrade) sa nakoniec z rôznych dôvodov nekonala, napriek tomu možno povedať, že dvojdnový vedecký seminár v Čachticiach na tému identity šľachty bol úspešnou a príjemnou vedeckou a kultúrnou akciou, v ktorej odznelo mnoho zaujímavých a vedecky hodnotných príspevkov.

Miloš Marek